

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՈՒԹԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԻՒՄ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 4 ԱՊՐԵԼԻ 1858

ԹԻՒՒ 568

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 4 ԱՊՐԵԼԻ

Ինչպէս նախընթաց թուովն ծանուցած եմք օգոստոսական Նաբոլէոն կոչարը՝ Լոնտոնի Վաղդիկոյ գետնապատմութեան բարձր պաշտօնը մարա, ջախստ Նէլսոնին յանձնեց։ Եւ ընտրութիւնը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ անգղիացի ժողովրդեան վրայ, որոնք իրենց լրագրութեանց միջոցաւ, մեծ գոհունակութիւն կը ցուցնեն և սիրալիր ու համակրական ընդունելութիւն կը պատրաստեն Վաղդիկոյ նորընտիր երեսփոխանին։ Եւս պիտի յայտարարուի թեմաք մը՝ Նիգիկոյ ժողովուրդը չէ թէ իւր գագաթնութիւնը ծանուցանել կուզէ նախորդ Վաղդիկոյ գետնապատմութիւնը կոմիտէի գլխի, այլ միայն իւր սրտին կատարեալ հաճութիւնը կը յայտնէ այս ընտրութեանը վրայ որուն նպատակը Նիգիկոյցոց սիրտը շահել, աւելցնել գրգռութիւնը հանդարտեցնել և անգղիական գաղնակցութեան կապը սեղմել և հաստատուն պահել է։ Նիգիկոյական լրագրաց մեծագոյն մասը կը հաստատեն թէ Նաբոլէոն Նորրոգ այս գիտաւորութեամբ Լոնտոնի Վաղդիկոյ գետնապատմութեան պաշտօնը Վաղբոֆի գրքին աշխիւն Նէլսոնի մարաջախտին յանձնեց, և այսպիսի ընթացք մը յայտնի է որ շատ հաճելի պիտի ըլլայ Նիգիկոյ ազգային հպարտութեանը, զոր Վաղդիկոյցոց կոչարը խիստ խոհեմութեամբ կը դիմել ամեն վտանգաւոր պարագայից մէջ հաստատուն պահելու համար Նորրոգի պիտի և գրեթէ բոլոր աշխարհիս խաղաղութիւնը։

Լոնտոնի Վաղդիկոյցոց և որ անգղիացի ժողովուրդեան զգացմանցը հաւատարիմ հայելին և թարգմանը կը համարուի, հետեւեալ կերպիւ կը խօսի այս պաշտօնատուութեանը վրայ։

«Լորտն մը թէ անգղիացի ժողովուրդը կրնայ ուրախ ըլլալ մտերմարար, խմանալով որ մարա ջախստ Նէլսոնին Վաղդիկոյ գետնապատմութեան Լոնտոնի պիտի գայ մօտերս, կրնեն թէ կոչարը հրապարակու յայտնեի թէ այս ընտրութեան նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց միայն իւր Վաղդիկոյցոց ծանուցանել վասն անգղիական գաղնակցութեան և անգղիացի ժողովրդեան, ու երկուցոց միջոցաւ իւր համարումը մը յայտնել։ Եւ իսկ ինքն իր լրագրութեան մէջ կը խոստովանէ իւր սիրտը շահելու և սիրալիր ու համակրական ընդունելութիւն կը պատրաստեն Վաղդիկոյ նորընտիր երեսփոխանին։ Եւս պիտի յայտարարուի թեմաք մը՝ Նիգիկոյ ժողովուրդը չէ թէ իւր գագաթնութիւնը ծանուցանել կուզէ նախորդ Վաղդիկոյ գետնապատմութիւնը կոմիտէի գլխի, այլ միայն իւր սրտին կատարեալ հաճութիւնը կը յայտնէ այս ընտրութեանը վրայ որուն նպատակը Նիգիկոյցոց սիրտը շահել, աւելցնել գրգռութիւնը հանդարտեցնել և անգղիական գաղնակցութեան կապը սեղմել և հաստատուն պահել է։ Նիգիկոյական լրագրաց մեծագոյն մասը կը հաստատեն թէ Նաբոլէոն Նորրոգ այս գիտաւորութեամբ Լոնտոնի Վաղդիկոյ գետնապատմութեան պաշտօնը Վաղբոֆի գրքին աշխիւն Նէլսոնի մարաջախտին յանձնեց, և այսպիսի ընթացք մը յայտնի է որ շատ հաճելի պիտի ըլլայ Նիգիկոյ ազգային հպարտութեանը, զոր Վաղդիկոյցոց կոչարը խիստ խոհեմութեամբ կը դիմել ամեն վտանգաւոր պարագայից մէջ հաստատուն պահելու համար Նորրոգի պիտի և գրեթէ բոլոր աշխարհիս խաղաղութիւնը։

Եւս պիտի յայտարարուի թեմաք մը՝ Նիգիկոյ ժողովուրդը չէ թէ իւր գագաթնութիւնը ծանուցանել կուզէ նախորդ Վաղդիկոյ գետնապատմութիւնը կոմիտէի գլխի, այլ միայն իւր սրտին կատարեալ հաճութիւնը կը յայտնէ այս ընտրութեանը վրայ որուն նպատակը Նիգիկոյցոց սիրտը շահել, աւելցնել գրգռութիւնը հանդարտեցնել և անգղիական գաղնակցութեան կապը սեղմել և հաստատուն պահել է։ Նիգիկոյական լրագրաց մեծագոյն մասը կը հաստատեն թէ Նաբոլէոն Նորրոգ այս գիտաւորութեամբ Լոնտոնի Վաղդիկոյ գետնապատմութեան պաշտօնը Վաղբոֆի գրքին աշխիւն Նէլսոնի մարաջախտին յանձնեց, և այսպիսի ընթացք մը յայտնի է որ շատ հաճելի պիտի ըլլայ Նիգիկոյ ազգային հպարտութեանը, զոր Վաղդիկոյցոց կոչարը խիստ խոհեմութեամբ կը դիմել ամեն վտանգաւոր պարագայից մէջ հաստատուն պահելու համար Նորրոգի պիտի և գրեթէ բոլոր աշխարհիս խաղաղութիւնը։

Վաղդիկոյ կառավարութիւնը մեծ քաղաքաւորութիւն մը կրնէ մեզ իւր այժմեան ամենէն մեծ ու երեւելի անձը գետնապատմութեան Լոնտոնի յաղագրութիւնը։ Նոր գետնապատմութեան Վաղբոֆի գագաթնութիւնը, մեր երկրին սովորութիւնները և սկզբունքները կատարելապէս կը ճանաչէ ուստի իւր փառաւոր անունը արժանաւոր պատուով պիտի ընդունուի։ Իսկ ի մասին քաղաքական ընթացքին զոր պիտի ներկայացնեն, կը պարտաւորինք սպասել և տեսնել։ Վաղդիկոյ քաղաքացիները թէ այս քաղաքական ընթացքը հաշտարար պիտի ըլլայ և յաջողակ եղած գրգռութիւնը հանապարտեցնելու համար որուն գոյութիւնը չեմք կրնար ուրանալ թէպէտ քիչ մը նուազած է այժմ։ Եւս յուսամք թէ նոր գետնապատմութեան ի գործ դնելու քաղաքականութիւնը պիտի պատրաստէ զաւելցնելը, կատարեալ կերպիւ յառաջ տանելու և հաստատելու համար բարեկամական կապակցութիւնները և փոխհարգութիւնը երկուցոց ազգաց մէջ, որոնք պէտք է որ ամենէն մեծընդուն վեճ մը չունենան և միաբանութեամբ դէպ ի միենոյն նպատակն քաղեն»։

ՎԱՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆ

Օրը Բարձրագոյն Դուռն օրինադրեց ի 14 Մարտի 1272, ի մասին երկիրներու և ուրիշ անշարժ ստացուածոց, որ գնող պիտի աւելնան օսմանեան կառավարութեան հաստարարաց օգտակար բարեկարգութիւններ ընելու։

1. Երբոր կառավարութիւնը երկրագործներ ջրանցք, և ուրիշ հասարակաց օգտակար շինու-

թիւններ պիտի ընէ, որպիսի են գետաց գնացքը յարգարեւ, փողոցները և թաղերը ընդարձակել, քաղաքները մաքրել և զարդարել, հարկ պիտի ըլլայ երկիրներ, արտեր, տներ և ուրիշ անշարժ ստացուածքներ ծախու առնու հետեւալ պայմաններով։

2. Եթէ գնող առնուելու երկիրները, տները և ուրիշ անշարժ ստացուածքները Վ. Վաղդիկոյ մէջ կը գտնուին, պաշտօնականներ պիտի կարգուին ի կողմանէ մայրաքաղաքիս խորհրդանոցին՝ վաճառականութեան պաշտօնատան, օրինադրաց ժողովոյն (չէրի շէրֆ) և ի կողմանէ բարեպաշտական հիմնադրութեանց պաշտօնատարանին (ի գիպուածի որ յիշեալ երկիրները, տները և ուրիշ անշարժ ստացուածքները վերջէր ըլլան), անոնց արժողութեանը վրայոց տեղեկութիւններ առնելու համար։ Եւս պաշտօնականները պիտի չափեն յիշեալ անշարժ ստացուածքները և անոնց գրիցը համեմատ՝ զինքն անոնց արժեքը ստուգելու յարմար և անկողմնասէր անձինքներէ, ծանուցագիր մը (մաղաթա) պիտի շարագրեն, որուն մէջ նշանակեալ պիտի ըլլայ չափը, ձեւը, վիճակը և որոշեալ արժեքը այս անշարժ ստացուածոց։ Եւս մաղաթաւն պիտի ստորագրուի և կնքուի կարգեալ պաշտօնականներէն և տեղեկութիւններ տուող անձինքներէն և զինքն վաւերանալոյ հրապարակական շինուածոց պաշտօնատանէն, պիտի մատուցուի Բարձրագոյն Դուռն ծանօթագրութեամբ մը ի կողմանէ վաճառականութեան պաշտօնատան, և օգոստոսական Մարտին բարձր հաւանութիւնը և ստորագրութիւնը ընդունելու և, նոյն մաղաթաւն ի գործ պիտի դրուի։

3. Եթէ գնող առնուելու երկիրները, այգիները, արտերը և ուրիշ կառուածները նահանգաց մէջ կը գտնուին, պաշտօնականներ պիտի կարգուին տեղական խորհրդանոցին կողմանէ,

ԲԱՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԳԱՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԳԱՐԴԱՐԱՆԵՐ

ԳԼՈՒՆ ԵՒ ԾԱՆԿՈՒՆԵՐ

Երբ գարնան սիրելի՝ քաղցր առաւօտ դու տարւոյն, Երբ սիրելի եկ ըզմեզ կարած մեծ բանց ի ըմբոյն, Երբ արդ և դու Փրկար՝ ի դիպահն բանտարգել, Երբ այժմիկ վերստին, ամբարձիր յօգս անարգել։ Բանին հեշտ ինձ երգել ըզմեզ թիւնս քո շքեղ, Բանին ինձ բերկրաւթ քո երեւում փառահեղ։ Իցի՛ւ թէ ո՛հ, այս իմ տաղք, օրպէս ըզքեզ սիրովր, Յերգելս իմում մարթէին տալ պարգևացդ ըզկընդ։ Եւս Օգիս ազգ առնէ ըզքո առ մեզ վերադարձ։ Վերադարձիս այս բաներ և կարապետ ամօթխած Գարնանաբերն այն գողորիկ ի մարգարտուր ծաղիկ փթթի գեղին ի սկզբան յօրն առաջին գեղեցիկ։ Ինքն և ջինջ Վարդարիտ (անուն ծաղիկն Օտակական) Կիչեալ նի խառովք այլ վախէ վերամբառնալ զինքն համայն։ Ի զուր թագչիս դու ի զուր, ո՛ մանիշակ վեհերոտ, Գիտէ ըզքեզ յերեան վերբերել մօտն հետադոտ, Եւ զքեզ իրէ՛ց յառանձին ապաստանէ՛ք անարե, Իր զանձանթ գեղ քոյին ծածկեալ պահել ընդ իւրե։ Եւ Կիթերայ ի դահլիճ դու սահմանեալ ես անդէն, Վերանանիլ միւսանգամ յապալի դահլիճ անդէն, Կամ մեռանէլ հասցէ քեզ Վիրտիտեան ի ծոցի, . . . Կանխաւ երբեմն շնորհաստան ետ մեզ ծաղիկ զԵրման, Գարնանային դարդ, չքնաղ բուրաստանաց մեր ըմբոյն։

Որ յաշնայնոյն վերադարձ եղանակին ամ յամէ, Մինչ նոր երկիր ընդ նախնայն փոխանակեալ յաջորդէ, Եւ ըստ ամէ և ծաղիկն իբրու յարգող երսփառեաց՝ Գայ յերեան վերստին գեղեցիկացն փառապէաց։ Ծընուեց է նա արտասուաց, զոր վաղ ուրեմն այն ինքն սփռեաց ի վերայ իւր Ետական սիրայնոյ։ Մարտաւարաց ցօղք սիրոյ, կորեայք դուք ո՛չ բընաւին, Օր ի ծաղիկն զԵրման յակն արեւանմ ևս կրկին։ Եւ ի Զակինթ ըզկեանց վայելէ օգ և արիւր Կանուկ կայտառ զոր գիտմ, սա Վերեայ է օրդի, Որ հետամուտ հայցէ դեռ զՎարդին ըզքնամա, Եւ ի շնամն Օգիս արեւ դեռ զանգիտէ ի տատամ։ Յարիւն տապոյ բոցակէզ խուսափելով առանձին Եւս յայտնիս և Նորիկս փառաբաղիկն ի սեռին։ Եւ հանապաղ ըզքաւելն առ իւր պահեաց ըզքմոյն, Օր թախծութիւն ցաւագին սփռեաց ի գէմն նորուն։ Որք զստուեր նա մթին իբրու գիւրիչ իւր վշտաց, Եւ զարհուրի ի ջրոյ, զի նմա աղէտս հայթհայթեաց . . . Եւ շան ընտրն առաւել, և առաւել իսկ պայծառ, Որ աներկիւղ ամբառնայ ի վեր ճակատ մեծափառ, Երբայութեանն Փրկայ խաղաղասէր թագաւոր, Յայլում սեռի է նըշան խորհրդական և ընտիր . . . Եւ զաւուրոյն արտասուաց մի զուր պրտուղք սիրասուն, Ի ձեր տնուն գեղ և շուք տաց ևս երգոյ իմ ողբոյն։ Եւ զԵրման բուրմունք այս անոյշ ծաւալանան յօգս ամէն, Ի բաց կայցէ դուք այլևս, ահա փթթին վարդք ստէն։

ՓԱՌՆԻ

Ե. Ս. Յ. Պ.

օրինադրուած ժողովէն , և բարեպաշտական հիմնադրութեանց տեսուչէն (էլքաֆ նաղիրի) (ի զիպուածի իոր այս անշարժ ստացուածքները վերջէ եղած ըլլան) , անոնց արժէից վրայը հարկաւոր տեղեկութիւններ առնելու համար , և զինքն անոնց գինը ստուգելու յարմար և անկողմնասէր անձինքներէ , ծանօթագրութիւն (մագպաթա) մը պիտի շարադրեն , որուն մէջ նշանակուած պիտի ըլլայ չափը , ձեւը , վիճակը և որոշեալ գինը նոյն ստացուածոց : Այս մագպաթան պիտի ստորագրուի և կնքուի կարգեալ պաշտօնակալներէն , տեղեկութիւն տուող անձինքներէն և ապա պիտի մատուցուի տեղական խորհրդանոցին : Ուր նոյն մագպաթան հաստատուելէ ետեւ , քաղաքին կառավարիչը պիտի մտերացնէ զայն , և անյապաղ պիտի յուղարկուի Բարձրագոյն Վրան : Այս բանին վերաբերեալ Մեծ-Այաթգոսին պաշտօնական նամակը հասնելուն պէս , յիշեալ մագպաթան նոյն իսկ քաղաքին մէջ ի գործ պիտի դրուի :

4. Եթէ հասարակաց օգտակար բարեկարգութիւն մը ընելու ժամանակը հարկաւոր կը դատուի գնոյ տոնուել երկիրներ և ուրիշ անշարժ ստացուածքներ անոնց արժանաւոր գինը վճարելով , և նոյն ստացուածոց տէրը հաճութիւն չտար իւր կարուածը վաճառելու , այս դիպուածին մէջ պիտի առնուի նոյն կարուածը ընդդէմ անոր կամոց , յանձնելով անոր իւր ստակը : Բարձրագոյն օգտակարութիւնը սկսնալ կը վերաբերի և իւր կարուածոյն օրինաւոր գինը պիտի վճարուի իրեն :

5. Այս կերպիւ ծախու առնուած երկիրներուն տէրերը չեն կրնար արգելադրել որ չենակին իրենց անշարժ ստացուածոց մէջ կամ օգուտ մը չքաղեն անոնցմէ , քանի որ նոյն ստացուածոց գինը ըման վճարուած չէ անոնց : Երբոր կատարելապէս վճարուած են , յայնժամ միայն իրենց ստացուածոց տէր ըլլալու իրաւունքը պիտի ընծուի : Չկին հատուցման դրամը պէտք է որ անդորրագրութիւնը պահանջուին և պահուին :

6. Այն տեղումքը որ ի վաճառք անտի հասարակաց օգտակար նպատակի մը համար գործածուեր են , չեն կրնար ամենին մասնաւոր անձանց ստացուածքի փոխուիլ :

7. Թէպէտեւ Աստուածային պաշտամանց տաճկէ կերպ տեղումքը ի բաց առեալ են այս կարգադրութենէն , սակայն ի մասին նոյն տեղումանց վերաբերեալ անշարժ ստացուածոց , այսինքն թէքէներուն և վանքերուն վերաբեր.

եալ կարուածոց համար՝ մասնաւորաց անշարժ ստացուածոց յատկացեալ կանոնը ի գործ պիտի դրուի անորոշակի :

8. Երբոր վերջէ մը կախում ունեցող անշարժ ստացուածք ծախու կառնուի , կառավարութիւնը հոգ պիտի տանի այս վաճառումէն ծագած շահը դարձեալ նոյն վերջէն ապա հովելնելու :

Վէնայէն մարտի 21 ամսաթուով կը գրեն կաշիք Գ. Քլայն լրագրոյն :

« Հեռագրական գծիւ հրաման յուղարկեցաւ ի Վէնետիկ , որպէսզի յիշեալ քաղաքին նաւահանգիստը ժողովուած նաւատորմից , որ բաղկացեալ է երկու ֆուէկաթէ , մէկ գործէթէ և երկու մեծ շոգեխուերէ , անմիջապէս ճամբայ ելլէ ու ելլալով Բաթարոյի ծովածոցը խաբխի նետէ : Նոյն հրամանը ընկալաւ նաեւ Վիտանա անուն պատերազմական առաջատար գործէթը , որ Թրեստու նաւահանգիստը կը գտնուէր ժամանակէ մը ի վեր : Բանի մը գունդ հետեակ և ձիաւոր զօրք մտնելու Վէնետիկէն նաեւ պիտի մտնեն և թաղմանոյի բերդապահ գնդերը զօրացնելու պիտի ելլան : Ուր բաւական զօրք կրկնեղանայնէն ի պատճառս խառնութեանց որ ելած են Կառաւոնի սահմանող լոյսը վրայ : Երբոր ամիս կայ որ Վամուր Գիւլտարախտին հրամանատարութեան ներքեւ եղած զինուորները աւելցան քանի մը զօրագնդով :

« Յայտնի է որ Բարձրագոյն Վուլը մտնելու ծանուցագիր մը յուղարկեց Եւրոպայ տէրութեանց ի մասին խռովութեանց Հէրոէքի , Պոլնայի և Լեպոնիայի , նմանապէս Տանիւր իշխանին ընթացքին վրայ : Այս ծանուցագրոյն կից է արտաւարտ մէջ ցրուեալ յայտարարութիւններէն մէկը , որով կը հրաւիրուին ամեն քրիստոնէաները գէմ գնել օսմանցուց , կրակի տալ անոնց աները և թրէ անցնել ամենքը , թէ այրէ եղեր թէ կին և թէ տղայ :

« Այս յայտարարութիւնը կը վերջանան խոստանալով Ռուսիոյ օգնութիւնը և յարկով թէ Ռուսաց զօրութեան մը արդէն ահա մանաւորներ կը գտնուի քայաներուն ձեռն օգնականութեան կարկառեալ համար : Այս յայտարարութիւնները Չէթին քաղաքէն ելելու տարածուեր են , և Տանիւր իշխանին նորագ հաստատեալ տղարկին մէջ տպեալ են » :

— Վէնայէն կը գրեն նոյն լրագրութեւ թէ , Բատուայի Համալսարանին ուսանողներէն 700

հոգի հանդիսաւոր պատարագ և պաշտօն մատուցանել տուեր են ի պատիւ Օրմինիին : Այս պաշտօնը խափանուել է նոյն քաղաքին զինուորական իշխանութենէն , և կրուի թէ յիշեալ անպատէհ ընթացքին համար Բատուայի Համալսարանը վեց ամիս գոյ պիտի մնայ :

— Առիտայէն , այսինքն Նիլէ հէրէն Դոնալ Գ. Քլայն լրագրոյն կը գրեն հետեւեալ յոգուածը . զոր կը հրատարակէ իւր թուոյն մէջ որ ի 31 մարտի բոտ նոր տուեալի :

« Վրիգոր գնդապետը , որ խաղախներուն զօրախմբին հրամանատար է , հանգիստաւոր պատարագ մատուցանել տուաւ այս օրերս մեր քաղաքին մայր եկեղեցւոյն մէջ վասն հանգստեան հոգւոյ վախճանեալ Ռէշուս վաշային , Վիկտոր Ֆիթհի փաշային , և Նիլէ հէրէն մէջ իւր զօրախմբէն մեռած պաշտօնատարաց ու զինուորաց հոգւոյն հանգստեան համար : Վմեն հիւպատոսները ներկայ գտնուեցան այս հոգեւոր տխուր հանդիսին : Հետեւեալ օրը , դարձեալ նոյն (հայկազուն) գնդապետին խնամօք և նոյն եկեղեցւոյն մէջ գոհարանական աղօթքներ կարդացուեցան շնորհակալ ըլլալու համար Աստուծոյ , որ յունվարի 2-4ին հրաշալի կերպիւ պահպանեց զինանքը Վալիկայոց ու կայսեր և կայսրուհւոյն , Վոհարանական լերոց վերջը զօրքերը , որ կարգաւ կայնած էին , զինուորական ողջոյն մատուցին և ի դադարիւ նուագաւանաց ձայնին , աղաղակեցին երկոյս , Վեյշ Օրման Վալիկ (Վեթիկ , Վեյշիկ , Վալիկէն Կայսր) : Բոլոր հիւպատոսները իրենց միածն պաշտօնական հագուստովն , նաեւ բաղմաթիւ անձինքներ կայ գտնուեցան այս հոգեւոր արարողութեւ զոր կատարեց նոյն ինքն Վերապօլստը գործակցութեամբ իւր բոլոր կողմին » :

— Կոստանդնուպոլսոյ աղգային գերագոյն ժողովոյն ու շոգեւորութիւնը կը հրաւիրեմք Արիւս նուպոլէն գրուած յետագայ յոգուածոյն վրայ զոր Վալիկ Գ. Քլայն լրագրոյն ապրիլի 7 թուոյն մէջ (բոտ նոր տուեալի) կը կարդամք :

« Հռոմէական Հայոց ինդոյն համեմատ , գերապատիւ Հաստիւնեան արքեպիսկոպոսը , որ յիշեալ հասարակութեան Պատրիարք է ի Կոստանդնուպոլսոյ , յուղարկեց այս տեղ (Վերիանուպոլսոյ) Հայր (Վերապոլսոյ , որ բոտ ամենայն մասանց մեծ արժանիք ունեցող եկեղեցական մըն է : Այս վարդապետը ճարտարախօսութեան և համադրու տաղանդ ունի , և արդէն չմիաբանեալ Հայերէն 15 հոգի՝ հռոմէական եկեղեցւոյն

ՅՈՒՀԱՆՆԵՍ ԱՂԱ ԱՅԱԼԱԶՈՒԲՈՒ

(Հարուստութիւն 1)

Հաշտութիւնն որ եղաւ , ընտանեօրը եկաւ ի փարիզ , Ռուսիոյ դեսպան վախճալով Քիւտէլէ վրանը զինքը իբրեւ պարծանք իւր տէրութեանը վեհափառ Նաբոլէոն կայսեր և կոյսեր ընդունելութեան , « Կտրեմ , ըստ մեր ճարտարին , եւրոպական դարձած անունդ , և նկարներուդ տեսութեանը կը փափաքիմ , հարկաւ քանի մը հատ մեր հանգիստարանը կը գնես փափաքողոյք բաղձանքը լեցնելու » : Այլ այնուհետեւ Հոլանտիս աղային պատկերները տեսնելու համար եկողներուն թիւը չկար , այն քիչ ժամանակի մէջ նկարած մի քան զմի գերադանց բաղմաթիւ պատկերներովն արուեստարանը բաղմամեայ պատկերադարան մը դարձուց : Վրան առջեւ յոգնաթիւ կառաց շարք մը անտուկաս էր , աղգայինք և օտարք , ճարտարք և ճարտարանքը կը փոխէին Այլադոլքեայ քաղաքուէն ուր միջոյն հրաշալիքը տեսնելու : Այս պատուաւոր այցելուաց մէջէն մէկ քանին յիշեմք :

Փէլիսիէ մարաջախտը ամեն անգամ որ Վրիսու գեղեցիկ ու սակաւագիւտ տեսարաններուն կարօտը կուգար , մէկէն կը հրամայէր որ երկին Այլադոլքեայ արուեստարանը ուղղեն , և հոն իրեն սիրելի եղած երկրին ճշգրտաւոր նկարները տեսնելի մը մէջ ամբողջութեամբ տեսնելով որտի կարօտը կառնէր ու անկեղծ գովեստներով արուեստագէտը կը քննարկէր , որոց և մէկ քանին

անգամ ունեցիր եղեր և աղգային փառասիրութեամբ մը սրտերնիս ուռեր է : Եւ որուն արդեօք վկայութիւնը բարձրագոյն մարաջախտին վկայութեան զօրութիւնն ու յարգը կրնար ունենալ , որ այնչափ ժամանակ ակնատես եղեր էր այն չքնադադեղ տեսարանացը , որ կը վրայէր թէ նոյն իսկ երկրին տեսարաններն են , Այլադոլքեայ մագպաթան վրձնովն կանդնաչափ կամ երկկանգուն կոտնեւոր վրայ փոխադրած :

Որտեւ Վ. Էրնէ՝ աննման մարտանկար պատկերահանը , որուն վրայ իրաւամբ կը պարծի Գաղղիա , որ 30 տարիէ ի վեր անդադար իւր աղգին քաղաքործութիւնները կտաւ իրայ կըտպաւորէ ու վրձնոյն աներկիւղ համարձակութեամբ կանմաճացնէ , Յոլանտիս աղային նկարներուն վրայ զմայլած՝ արգարախօս բերնէն այս մեծ վկայութիւնը կը հանէ , թէ « Կիւտէն բոլոր կէն նոցը մէջ այսպիսի բան և ոչ մտածեր է » : Եւ սակայն Վիտէն այսօրուան օրս Վաղղիոյ առաջին ծովային պատկերահանն է , և 1855ին հաւաքաբար հասան արուեստահանգիստին մէջ առաջին կարգի պատուանշանն առաւ :

Ինչպէս որ ամեն փարիզ եկողականաւոր հայկազունք աղգային քաղաք պարտը մը կուգեն կատարել յայցելութիւն ելլալով այն մեծաշուն քերթովն , որ իրենց աղղը մասնաւոր համակրութեամբ մը սիրելի է , ու հաճեր է երբեմն երբեմն յիշատակելու զերկեր իւր անմահական գրուածոցը մէջ , և միշտ ալ գովութեամբ ու մեծարանք , մեր իսկ չեմք սխալելու եթէ ըսեմք որ Հայոց աղգն ևս դեռ եւրոպացի քերթող մը չէ եղած որ իրեն պէս տաք սրտով ու կարօ

տով սիրէ ու հանձարը մեծարէ . ուստի և իւր անոյշ , սրտաշարժ ու վառվառն քերթուածոց թարգմանութեանը պէս չկայ բանաստեղծութի մը որ ցանկալի ըլլայ իրեն : Խոսքերնիս ապացուցի կարօտ չէ . կը յիշեն աղգայինք թէ ինչ փորձով ու ինչ զմայլմամբ կարգադրած են Վալիկ թերթին քերթուածներէն մէկ քանին , զոր գեռահանձար քերթող մը իբրեւ ճաշակ երբեմն երբեմն ի լոյս ընծոյած է , իւր սիրելի ու հայասէր քերթողին անունը բոլոր Հայոց ծանօթացնելու փափաքով :

Այս աղգային եղած համակրութեամբ մը մեր հաշտաւոր նկարին ևս փափաքեցաւ այցելութեան ելլալ հայաստան քերթողին : Երկու հրաշալի համաձայնեցան տեսնուեցան , ի թիւթելական մէկմէկ չափեցին , կշռեցին հասկըցան ու պատուեցին . և Վ. Վալիկին խոստացաւ որ գայ իրեն հանգիստացուցեալ պատկերներուն այցելութիւն ընէ , բայց աւաղ որ անակնկալ տկարութեամբ մարմնոյ չկարողացաւ ցանկալի խոստումը կատարել : Կրտստ մեծ վասնդի Վ. Վալիկին որ առիթ չէր փախցնէր Հայոց աղգին վրայ ունեցած մեծ համարմունքը յայտնելու , անշուշտ է մը որ գեղեցիկ առիթ կը հաւաստէր զայն՝ իւր հրաշալի գրչով Վ. Վալիկ ու Վ. Տրեքսն բախտաւոր նկարացը պէս նաեւ հայկազն պատկերահանին սխալել վրձնոյն անմահութեան ելլելուն գեղեցիկահիւս ու հրաշալի էլ մի ևս աւելցնելու , անթառամ փառաց պատկին վարդ մը բոլորելու :

(Պատկերաւորութիւն 1)

ՄԱՍԵԱՅ ԱՂԱԿԵՆ

ճացը մանկ լու գիտաւորութիւնն յայտնեցին: Դիւանը կրօնական շարժումներէն զտարազեց ի ներկայութեան բազմաթիւ ունեւն զրաց. որոց մէջ 40ի չափ հայազգի կրօնականներն աստիցմէ մէկ մասը արդէն գարձած (այսինքն պատկանութիւնը ընդունած) էին և միւս մասը յօժարամիտ՝ այս օրինակին հետեւեալ:

Կան մարդիկ, որոնք իրենց փափաքած բանը՝ լեւրե ճշմարտութիւն մը պատմելու խնդր չեն ընէր. բայց մարդոյն փափաքին և անոր գործադրութեանը մէջ մեծ վնաս կայ:

Դաւանաւոր Քաթողիկոսները լրագրոյն Արքեպիսկոպոսը թղթակցեց անտարակոյս ընթերցանող հոգեւորական մէկը պիտի ըլլայ, որ կրփափաքի որպէսզի լուսաւորչակրօն բուն Հայերէն 40 հոգիի չափ պատկանութիւնը ընդունին: Յիշեալ թղթակցին սրտին փափաքին վստայօք ըսելէ՝ մը չունինք. սակայն թող հաւատարմ ըլլայ թէ նոյն փափաքին գործադրութիւնը իւր երեւակայութեանը մէջ ամփոփեալ պիտի մնայ միշտ:

Ի հաստատութիւն այս մեր ըսածին, արժան կը համարեմք կրկնելու այս անգին, որ հրատարակեցինք Արքեպիսկոպոս 566 թուով ի մասին Արքեպիսկոպոսը Հայ ժողովուրդեան բարեբաշտութեանը և կրօնասիրութեանը:

«Դժուար պատուական լրագրող ու բախ սրտիւ կուտէ թէ Արքեպիսկոպոսը Հայ ժողովուրդեան ազգասիրութիւնը, ուսումնասիրութիւնը, բարեպաշտութիւնը, և այլն, և այլն, հակադրուել յառաջագիտութեամբ զարգանալու վրայ են, և թէ ուրիշ քաղաքները բնակող իրենց ազգակից եղբարքը կրգերազանցեն թէ կրօնաբարեպաշտութեանը և կրօնասիրութեանը»:

Լրտարին գործոց պաշտօնեայ Մարմնագիրի կոմսը՝ Լրտարուն խորհրդանոցին գրասեղանին վրայ դնելով զորինակը թղթակցութեան մէջ եղած էր, այսպէս խօսեցաւ:

«Կըջանիկ կը համարեմք զիս որ կարող եմ այսօր ծանուցանելու ձեզ թէ այս թղթակցութիւնը վախճան կուտայ տարածայնութեանը որ քանի մը օր տեղի ունեցաւ ի մէջ երկուց ազգաց: Իրաց այս բարեյաջող եւքը ձեռք բերուցաւ ինքնակամ անկեղծութեամբ Այլեւսի կոմսին, որ փութացաւ այս գործոյն վրայօք ծագած վիճաբանութիւններէն ետքը, իւր սրտիկ ցաւը յայտնելու տեսնելով որ ազգի չեն կրցեր իմանալ իւր միտքը: Չեւ Ազնուութիւնները այս

թղթակցութիւնը աչքէ անցընելէ ետեւ, լիովին պիտի իմանաք թէ այս երկու ազգաց մէջ, այսինքն Նիգղիոյ և Գաղղիոյ մէջ, կատարեալ համաձայնութիւն կայ այժմ»:

«Ինչոյն արժան կը համարեմք երկու խօսք ևս յաւելցնել. այսինքն թէ վեհափառ թագուհւոյն կառավարութիւնը ամենահարկաւոր կը համարի Արքեպիսկոպոսը՝ զարուհանալութիւնը անգղիական և գաղղիական դաշնակցութեանը, իսկ ևս ներքին համադժամեհ հաւատարմութիւնը կատարելապէս համաձայն է Այլեւսի կոմսին հետ, որ կրօն թէ «երկու մեծ ազգաց հաշտութիւնը չկրնար անօղական ըլլալ բայց միայն մէկ պայմանաւ. և այս պայմանն է որ մէկին պատիւը միւսոյն չըզհուրի»:

— Նիգղիոսեան հասած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Նիգղիոսի օրըստօրէ յառաջ երթալու ու ապստամբները զոգելու վրայ են:

Հիմակուհիմա ամենէն ծանր ու երեւելի գործը իւր քնով դէմ յարձակումն է. ուր կրտուի թէ 100 հազարէն աւելի Նիգղի զօրք ժողովուած են և միտք ունին վերջին յուսահատութեամբ դէմ դնելու պատերազմի: Նիգղիոսեաց հետ: Այլ Վրդին Վամպէլ ընդհանուր զօրապետը ազգի զինանալով թշնամոյն այս որոշումը, ամեն հարկաւոր միջոցները և պատրաստութիւնները ի գործ դրած է, և կրտուի թէ մարտի 10ին պիտի սկսէր ռմբակոծելու յիշեալ ամառ քաղաքը: Այլ Վամպէլ հրամանատարին իշխանութեան ներքեւ եղած զօրքը 65 հազար հոգի են և գրեթէ ամենքը եւրոպացի. իսկ թնդանօթաց թիւը 120 հասէ: Այս զօրքէն ի գաւ 18 հազար անգղիացի զինուոր Վրդնապի մէջ կը մտնէ: Իսկ և 10 հազար Նիգղի հաւատարմ զօրք կը յառաջանան սրեւելեան կողմէն:

Այս ամեն յաջող պարագաներուն նայելով խիստ հաւանական կերեւի թէ շուտով Արքեպիսկոպոսը պիտի ըսէ, նմանապէս նոյն քաղաքը պաշտպանող զօրքը ցիրուցան ըլլալը, որոց հրամանատար է հաջակաւոր աւախներու շտաբան Մարտիկը:

— Լրտարեայն գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ այս տարի ձմեռը այնչափ սառտիկ եղեր է յիշեալ նահանգին մէջ, որ խաշանց (տափար) մեծագոյն մասը ջարդեր է: Կը հաստատուն թէ զլիւսուոր կալուածատէրներէն մէկը Վամպէլ ազա անուամբ, 50 հազարի չափ ոչխար կորուսեր է սաստիկ ցրտոյն պատճառաւ:

Փարիզի Ռէյի լրագրոյն մէջ կը կարդաւք:

«Արքեպիսկոպոս Ռէյու Երեւանը ապրիլի 1-13ին պիտի մեկնի Փարիզէն՝ Պարսկաստան վերադարձաւու իւր գեղականական պաշտօնին վերաբերեալ լուրերը գործակալներով: Կորին վաճառ թիւը Վարսիկոյի նաւահանգիստը Գաղղիոյ պատերազմական նուաւ պիտի մտնէ և անով Վրտանը զնուպօլիս պիտի երթայ, ուր երեք ամիս պիտի մնայ կատարելապէս կորագործելու համար բոլոր ինդիւստրիալ օրծանեան և պարսկական սահմանագլխոց որոշումը կը վերաբերին:

«Ռէյու Երեւանը յուրիս մէջ օսմանեան մայրաքաղաքէն մեկնելով՝ Վրտապիսկոպոսի երթալու իսկ գաղղիացի պաշտօնատարները՝ որ Պարսից տերութեան ծառայութեանը մտած են, յունիս ամառէն մէջ Կոստանդնուպօլիս պիտի երթան յիշեալ գետագանը գտնելու և անոր հետ Պարսկաստան երթալու համար:

«Արքեպիսկոպոս Ռէյու Երեւանը խիստ երեւելի և քաղցր յիշատակ մը պիտի թողու Գաղղիոյ և բոլոր Եւրոպիոյ մէջ, քանզի իւր բարեսէր և ազնիւ բնաւ որով թեամբը և իւր գերագոյն արժանաւորութիւնը իւր վրայ հրաւիրեց ամենուն համարումը, որոնք զինքը տեսնելու գացին: Անոր ներկայութիւնը ի մէջ մեր, զօրաւոր կերպիւ օգտակար եղաւ հաստատելու համար զրաբկական կապակցութիւնը որ կը միաւորեն Վարսիկոստան Գաղղիոյ հետ»:

— Իրադրութեանց մէջ կը կարդաւք:

«Կարտնիկոյ տերութեան Նիգղի քաղաքին մէջ Հիմնադրութիւն սրբոյ Հոգիոյ անուամբ նմանակրական (օմնիքսթիք) առողջութեան տուն մը

հաստատուեցաւ մօտերս, ուր ձրիաբար պիտի դարձանուին տեղացի և օտարական աղքատ հիւանդները: Այս հաստատութիւնը, որ հիմնադրուած է շնորհիւ Արքեպիսկոպոսի Վամպէլ Նիգղիոսի վեհափառ թագաւորին, Ռուսիոյ կայսերական դերդաստանին և Եւրոպայի բարձրագոյն թագաւորադին իշխանին ու Վարսիկոյ դքսին, որ բազմաթիւ մեծարգոյ երեւելի անձանց պաշտպանութեանը ներքեւ է ու օգնութիւն կը տնէ բազմաթիւ ստորագրողներէ սրոնք տէրութեան առաջին գերդաստանաց կը վերաբերին, այս հաստատութիւնը կը տնէ ուրիշ նպատակ չունի բայց միայն աղքատ հիւանդաց վրայ ի գործ դնել նմանակրական խնամատարութեան կանոնը որ իրաւամբ կոչեցաւ Վարսիկոսթիս աղապիս, թէ իւր ի գործ դրած միջոցներուն ստատիկ պարզութեանը և ամանութեանը համար և թէ անոր գործողութեան արագութեանը համար ստատիկ խօսմութեանց մէջ, որոց ամենէն աւելի հասարակ ժողովուրդը ենթակայ է: Այս հաստատութեան բժշկական խնամատարութիւնը յանձնուած է Վրանթիթի առաջնին, որ թագաւորին տան բժիշկն ու գաղղիական նմանակրական ընկերութեանը անդամ է: Այլ յիշեալ հաստատութեանը կից է նմանակրական գեղատուն մը, ուր ձրիաբար կը տրուի հարկաւոր դէպքերը ամեն կարօտ հիւանդաց:

«Այստեղ մարդոց միմիջարկութեանը փափաքող անձները, (առանց ուշադրութիւն ընելու կերպին որով այս միմիջարկութիւնը կը մատուցուի) ուրիշ պիտի ըլլան անշուշտ տեսնելով որ այսպիսի հաստատութիւնները՝ բարեյաջող արդեանց օգնութեամբ, իրենց բարեբաշտութիւնները կը տարածեն, որոց արժէքը օրըստ օրէ ևս առաւել յայտնի կը ըլլայ ամենուն»:

Վրտեւ արժան է որ բժշկական արհեստին կանոնաւոր և կատարեալ կերպիւ հետեւող աշակերտները, իրենց ուսմանը ընթացքէն ետեւ և բժշկական վարդապետութեան (տօրթօրա ան մատրոն) վերապահը (տիփոլմ) առնելու համար, կը պարտաւորին միմիջ հիւանդութեան մը վրայօք ծառ մը շինել, որուն մէջ զանազան գիտողութիւններ, մանրամասն քննութիւններ կրնեն նոյն օրիակն վրայօք: Այս օրինակ ծառերուն աւելի կամ պակաս արժանաւորութեամբ և խնամատարութեամբ գրեւէ իմացուի նոր ուսանող բժիշկին ուսմանց կատարելութիւնը:

Այսպիսի պատուական ծառ մը մեր աչաց տօնն ունիմք այժմ. որ Արքեպիսկոպոս յարգող Յակոբիկ աղան շարադրեր ու Փարիզի բժշկական համալսարանին հաջակաւոր վարժապետաց ներկայացուցեր ու յաջողութեամբ ջատագովեր ու հաստատեր է իւր առաջարկութիւնը (թէ զ): Այս տպեալ ծառին սկիզբը հաճութեամբ սրտի կրտեսները անոր հիւանդակին երախտագէտ ազնիւ զգացմանց և մտերմութիւնը յայտարարութիւնը առ եղբարս իւր, առ արեւակից աղապիս և առ ճշմարիտ բարեկամս իւր:

Արքեպիսկոպոս յարգող Յակոբիկ աղան, որ բժշկականութեան վարդապետի (տօրթօր ան մեւոքին) օրինաւոր վերապետը առած է, անշուշտ պիտի չըզանայ ի Կոստանդնուպօլիս իւր հայրենիքը դառնալու, ուր իւր պատուական արհեստը յաջողութեամբ ի գործ դնելով տարակոյս չունիմք թէ պատիւ պիտի ընէ իւր ազգին և իւր ազնուական ազգատոհմին:

— Գաղղիոյ լրագրութիւնները կը ծանուցանեն թէ մօտիկ ամարթին հաջակաւոր մատենադիրը և բանաստեղծը, որուն անունը փառաւորուած է գրեթէ անմահացեալէ իւր բազմաթիւ երեւելի մատենագրութիւններով, ձանր պարտուց տակ ըլլալով իւր կալուածները ծախու հանուած են և գուցէ ի բանտ մտնելու վտանգի մէջ պիտի գտնուի: Այս ցաւալի կացութիւնը մեծապէս ի գութ և ի վշտակցութիւն շարժեց իւր քաղաքակիցները, ուստի ինքնուրոյս կաւմօք որոշեցին հրապարակական ստորագրութիւն մը բանալ և հասարակութեան դրամական օգնութիւնը հայցել և ժողովել ի նպատակ մեծանուն բայց կարօտ բանաստեղծին: Իրենց այս որոշումը յայտնելով Գաղղիոյ կառավարութիւնը

Թոյլտուութիւն խնդրեցին օգոստոսի 1-ին, չորս օրէն կայսրէն և Նորին Վեհափառութիւնը ոչ միայն յօժարակամ փութացաւ Թոյլտուութիւն տալու այս բանին, այլև խնդրեց որ իւր անունը յիշեալ ստորագրութեան թղթին սկիզբը գրուի վրան 10 հազար ֆրանքաց և կայսեր հօրեղբայրը բարձրապատիւ լէյտնէնտ Նաբոյնի իշխանը՝ 1000 ֆրանք գրուեցաւ աներբին գործող պաշտօնեան 500, և այլն ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ , 2 ԱՊՐԵԼԻ

Օսմանեան կառավարութիւնը Նորայից գըրամական վիճակին բարեկարգութիւնը ու յաջողութիւնը, նմանապէս գրեմաց առատութիւնը տեսնելով, ժամանակը խիստ բարեպատեհ հաճախեց փոխառութիւն մը ընելու, որուն վրայօք շատանցմէն ի վեր խորհուրդ և քննութիւն կը ըլլար ։ Այս փոխառութիւնը ի պատճառս յաջող պարագայից անշուշտ խիստ օգտակար կերպիւ պիտի ըլլայ ։ քանզի արդէն շատ կողմէն զանազան առաջարկութիւններ կը ըլլան ըստ այսմ մասին ։ բայց Բարձրագոյն Ռուս, հասանկանաբար իւր գործը Ռոթշիլտ մեծանուն հրեայ սեղանաւորին հետ պիտի ըլնցընէ ։ որուն երեսփոխանը կամ լիափառար իշխանութիւն ունեցող փոխանորդը, մօտիւ Հորաս Լանտօ անուն, անցեալ շաբթու հասաւ ի մայրաքաղաքս և հասարակօրէն կը յուսացուի թէ շատ շտնայած, օսմանեան կառավարութեան օգտակար փոխառութիւն մը ի գործ պիտի դրուի ։

— Կայսերական հրովարտակաւ, Վրէտի կառավարութիւնը հաճի Ռեշիտ փաշային յանձնուեցաւ և հիւսիսին փաշան՝ Վրայիսի մէջ () խոր քաղաքին տեղակալ կառավարիչ եղաւ ։ Երտաքին գործոց պաշտօնեայ Փուատ փաշան Բարձրագոյն Ռուս լիափառար իշխանութիւնէնցող երեսփոխան անուանեցաւ մօտերս փաշայի ըլլալու խորհրդակցութեանը մէջ ։

Թանգիմաթի ժողովոյն անդամ և իզմիրի վաղեմի կուսակալ Մահմուտ փաշան արտաքին գործոց առժամանակեայ տեսուչ անուանեցաւ մինչև Փուատ փաշային վերադարձը ։

— Ենցեալ ամսոյ 29ին շաբաթ գիշեր հրդեհ մը պատահեցաւ Քալէնի քաղաքէն ըստ ան թաղին ծայրը և հիւսիսային հօլը սաստիկ վէշելով, 20 տունի չափ հրդեհ ծորակ եղաւ ։

— Թէհրանէն հասած լուրերը կը ծանուցանեն թէ ծանր տարածայնութիւններ և դժուարութիւններ վերստին ծագեր են ի մէջ Պարսից կառավարութեան և Թէհրանի դեպքանատան ։

— Երէջի 564 թուոյն մէջ հրատարակեցաւ թէ գերապատիւ տէր Տորթէս Յունաց արքեպիսկոպոսը հանդիսաւոր հոգեւոր պաշտօն մատուց ի կոստանդնուպօլիս, յունիսի 2-14ին Փարիզ պատահած եղեռնագործութեան անթիւր () քոստափառ Նաբոյնի կայսրը, ի նշան իւր բարձր բարեհաճութեանը ի մասին այս քաղաքավարական ընթացքին, արժան համարեցաւ պատուել զյիշեալ արքեպիսկոպոսը՝ ակնաւ կուռ պատուական տուփ մի ըթփախոտի յուղարկելով անոր ։ Այլև Յունաստանի թագաւորը Փրկչի կարգին երկրորդ ատոխանի շքանշանը յուղարկեց Նորին Գերապատուութեանը ։

— Ասեմափայլ Նէմա Ռիլէմս գնդապետը, որ Ռէնէնգէ նահանգէն է, Վերիկոյ Սիպեալ Նահանգացի գեպտան անուանեցաւ ի կոստանդնուպօլիս, ուր այս օրերս կը պաշտուի ։

— Սոտ օրերս Սև-Օսման մէջ Քերասունտի նաւահանգստին բերանը խորտակուած Լիթիլի իւր շոգենաւուն նաւաստիները և ճանապարհորդները անցեալ շաբթու հասան ի կոստանդնուպօլիս Հանի Քալի շոգենաւով, որ Սեպեթլի Լիթիլի կոչուած գաղղիական ընկերութեան կը վերաբերի ։ խորտակուած Լիթիլի շոգենաւուն ևս այս ընկերութեան ստացուածքն էր ։

— Կըհաստատեն թէ մալաքաւազ առևտրոյն վերաբերեալ կայսերական հրովարտակ մը մօտերս պիտի հրատարակուի մտերուն գնոյն սղութեանը դարման մը ընելու համար ։ քանզի ոչնչաւի միւր մինչև 20 զէն կը ընծախուի օխան ։

— Օսեմայի նաւահանգստին ստան հալէլէն ի վեր յիշեալ քաղաքէն եկած ամեն շոգենաւոր բազմութիւն ոչնար, այժմ և եղև կողմ կը դնեն մայրաքաղաքի մէջ վաճառելու համար ։

— Յարգոյ Մալաքանի Յոյն բժիշկը, որ կայսերական բժշկականութեան գլխաւորն է, ընդհանուր արտաբանութեան (բաթարժի) դաստառէն, Սէֆիէ կարգին չորրորդ ատոխանի շքանշանը ընկալաւ օգոստափառ Սուլթանէն ։

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՄԻՐԻ

Չփուսիս, 4 Ապրիլ ։

Վսեմափայլ Սուստաֆ փաշա կուսակալը նահանգիս անցեալ շաբթու պաշտօնական կերպիւ այցելութեան գնաց Երուսական տէրութեան հիւպատոսաց ։ որոնք փութացեր էին Նորին Վսեմութեան գալուստը շնորհաւորելու երթալ ։

— Մահմետականաց քամաղանը չորեքշաբթի օրը սկսաւ ի ծայն բաղմաթիւ հրաղինաց ։

— Քոստափառ Ռուսաց կայսեր հրամանաւոր սուրբ Երուսական մէջ ընդարձակ վանք մը, հիւանդանոց մը և ուրիշ ապաստանարաններ պիտի շինուին ի պէտս Ռուս ուխտաւորաց, որոնք անպակաս ամեն տարի այցելու թեան կերթան Քրիստոսի տէրուական տեղուանքը ։

— Քաղաքիս Նիկիոյ հիւպատոս մեծարգոյ միտոր Պէճմէն խնդրոյն համեմատ կը հրատարակեմ հետեւեալ նամակը, զոր ընդունած է Ստանբուլ, ի նախագահէն ժողովոյն օգնակաւորութեան վրան զոհեղ զաւարտութեան շնորհատանի ։

Յայտնի է որ իզմիրի Հայոց ազգէն ևս գըրտուեցան ոմանք, որ յօժարամբ հաճեցան մասնակից ըլլալու յիշեալ մարդասիրական բարեգործութեանը ։

« Երամգըլ-ի, ի փիլիսոփայի Դիմալտ անյանց, զի եղևոյ ապագայութեան շնորհատանի ։

« Ի Լոնտոն 10-22 Փետրուարի 1858 ։

« Երամգըլ տէր ։

« Պատիւ համարիմ անձինս ծանուցանել ձեզ զընդունելութիւն նամակի ձերայ խուսաբերելու ի 13 ներկայ ամսոյս, որ կը պարունակէ փոխաւորագրութիւն մի 550 լիւռա ռոթշիլտաց, որ իզմիրի հիւպատոսարանին իրաւաւորութեան ներքեւ ստորագրութեամբ ժողովուած օգնականութեան գումարն է ։

Թոյլ տուէք ինձ, որ յիշեալ օգնականութիւնը ընդունց մատուցանեմ, ձեր միջոցաւ, լոնտոնի մէջ այս բանին համար հաստատեալ ժողովոյն և իմ շնորհակալութիւնս վսեմ գերամական օժանդակութեան, զոր վեհաձեռնաբար ըրին ի նպատակ յիշեալ գերամաքլայի և որուն անդորրաբերը առաջիկայ նամակիս մէջ պիտի գտնէք ։

Յարգանք սիրոյ մնամ, (Ստանբուլ) ԹՈՄԱՍ Ժ. ՓԱՅՆԵՆԻՍ ՆԱԽԱՊԱՇ

Եւ մեծարգոյ միտոր Չարլս Պէճմէ, հիւպատոս վեհափառ Թագուհւոյն Սեմին Նիւտանիոյ իզմիր ։

— Լոնտոնի Նիւտանիոյ մէջ կը կարգամք ։ « Նամարտողութեանց գէմ քանդատ կը ըլլայ միշտ ։ ահաւասիկ գերազանց գեղ մը, որ աժանագին և միանգամայն զիւրիմանալի է ամենուրեք համար ։

Եւ իմ Տիւթերայի տիկինը, որ լոնտոնի մէջ իր իւրական ձիւ, թիւ 6 փողոցը կը բնակի շորթուէյի գեղահատերը գործածելով՝ կատարելապէս բժշկուեցաւ մշտապէս անմարտողութեանց ակտէն որուն ծարր գտած ձիւն բժիշկները տարել մը ի վեր ։ Այսպիսի արդիւնք մը կարօտ չէ մեկնութեանց քանզի մեր ընթերցողները շատ ժամանակէ հետեւ կը ծանաչեն Հոլլուէյի գեղորկից բարեբարութիւններն ։

— Նիկիոյ կառավարութիւնը մօտերս ներկայացուց հատարակոց խորհրդանշանի մէջ նոր առաջարկութիւն մը ի մասին շնորհատանի կառավարութեան ։ Այս առաջարկութեանը համեմատ, յատուկ պաշտօնեայ կամ տեսուչ մը պիտի ըլլայ շնորհատանի համար և խորհրդանշան մը բաղկացեալ 18 անգամներէ, որոց ինը հօգին թագուհւոյն հրամանաւոր պիտի դրուին ։

և մնացեալ ինը հօգին պիտի ընտրուին վաճառատնէ երկերի քաղաքներէն և շնորհատանի ընկերութեան բաժանորդներէն ։ Այս խորհրդանշանը անգամները պիտի չորնան բարձրագոյն ժողովոց ալ անգամ ըլլալ ։

ԱՌԵՏՔԱՆԱԿ ԵՄԻՐԻ

Չփուսիս, 4 Ապրիլ ։

Քաղաքիս առևտուրը հանգարտութեան մէջ է և խիստ քիչ գործածուած թիւներ կը ըլլան ։ Նիկիոյ տեսակ փալամուտը՝ 53-57 զէն վաճառեցաւ, թիւ ստու տեսակը՝ 95-102 ։ Տորթէն՝ 252-260 զէն և կենդինարը ըստ տեսակին ։ Վերինի գինը՝ 145/2 զէն է չեքին ։ Բամպակը դիւրաւ վաճառ է 300ի կենդինարը ։

ԾԱՆՈԹԱՆԻՄ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՇԽԱՏԱՅԻՍ ԲԱՐԵԿԱՄԱՐ

Սպեղանի թոնայի Հոլոնիս ։

Որուն առանձնաշնորհութիւն տուեալ է ամեն կառավարութիւններէն և աշխարհիս բոլոր մասաց մէջ այս սպեղանիին օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով, ամենէն համբաւաւոր բժիշկները սահմանած և պատուիրած են անոր գործածութիւնը ։

Հոլոնիսի սպեղանին՝ մինչև ցայսօր ծանուցեալ բոլոր գեղերէն ամենէն քանակէն է վսեմ բժշկութեան արտաքին հիւանդութեանց, որ և ըլլայ անոց պատճառը և ինչ ձևով ալ ներկայանալու ըլլան ։ Կառավարութիւնները ամեն կողմէն յատուկ առանձնաշնորհութիւններ կուտան այս դեղին, խիստ հուշակաւոր բժիշկները կը գործածեն զայն իրենց խնամքը յանձնուած հիւանդաց համար, Եւրոպոյ դիւանոր հիւանդանոցաց վերատեսուչներ ալ կը գործածեն այս սպեղանին իրենց հիւանդները բժշկելու համար ։ և հասարակութիւնը կատարելապէս համոզուած ըլլալով անոր արմատական ազդեցութեանը վրայ, ուրիշ դեղ չի տուէր մարդոյս մորթոյն վրայ պատահած ակտերը բժշկելու ։

Խոյլ (ուռ) գոյացուցէ հիւանդը, վերքերը, խոցերը, կեղքը (իւլէս), մէկ խոցով, ամեն տեսակ մորթային խոթութիւնները, նամանակս յօդացաւութեան (րիւմատիզմ) վնասները կը բժշկուին շուտով և անսխալ կերպիւ այս հրաշալի դեղով, որ խիստ օգտակար խոտերով և բաղամաններով շինուած ու խոհեմութեամբ բաղադրեալ է անանց որեւիցէ բան մը խոտերէն, որ վնասակար ըլլայ նաև ամենէն փափուկ կազուած ունեցող անձանց ։

Ուտի բժշկական գիտութեան վերաբերեալ ամենէն երևելի անձինքը իրաւամբ գրեցեցին թէ վերաբուժութիւնը մինչև ցայսօր չգտաւ այնպիսի դեղ մը, որ Հոլոնիսի սպեղանին տեսակ ազդու ըլլայ իւր ներգործութեանը մէջ, աւելի հաստատուն իւր արդեանքը մէջ, և աւելի անխնայ իւր հետեւութեանը մէջ ։ Այս բոլոր բարեաց պատճառաւ է որ այս սպեղանին մեծ յարգ ունի, և հազարն քանակութեամբ կը վաճառուի ։ և եթէ անոր տարեկան վաճառմանց գումարը այս տեղ գնելու ըլլային, ստութիւն մը պիտի երևեր ։ Յիշեալ դեղին սպեղանին օրրոտորէ կաճի, և անոր հնարօղին այսինքն Հոլոնիս բժշկին, աշխարհիս ամեն կողմերէն շարունակաբար յուղարկուած ինչիւնները (այս սպեղանին ձեռք բերելու համար) կապացուցանեն թէ փորձը կարողաւորն է զգաւաւոր զոր յիշեալ սպեղանին ստացած է շատ տարիներէ ի վեր ։

Այս սպեղանին յատկապէս օգտակար է հետեւեալ դեպքերու մէջ ։

Ուտից, քաղցրեղ (չիլիքիւն) ։ Կորուածք ։ Գեղումն կամ կծկումն միանանց կամ ջրաց (սինի) չեքիլէսի ։ Կոլոտոց (նաւը) ։ Խոթութիւնը մորթոյ ։ Զօդացաւութիւն ։ Խաղաւարտ (չպան) ։ Զգողութիւն (սրագա) ։ Ներաբերան և լայնախոր վերք (ֆիսթուլ) ։ Ստացաւութիւն (նիգրիս) ։ Սերմնակաթութիւն (պէլ սօլուքուրու) ։ Քոս ։ Լեռքի (գառա ձիւր) հիւանդութիւնը ։ Խոյլ պարանոցի ։ Ցաւ պարանոցի ։ Արտրիտիս ակտը ։ Գող ցաւաքին (թիւ տուլուրէս) ։

Այս սպեղանին, որ կը շինուի նոյն իսկ հնարօղին անձնակամ վերակազմութեամբ անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ, կը ծախուին լոնտոն Սթրէթ Կոլուած Թագը թիւ 244 և ի Նոր Երդ Մայրոն Լէն թագը թիւ 80 ։ Իսկ տրէշ երկրները, իւր գործակալաց քով կը գտնուին ։ որոց անունները հետեւեալներն են ։ Իզմիր՝ Ա. Ջիւսի, Կոստանդնուպօլիս՝ Ա. Սիմա, Ե. Ֆ. Տէրտուտա, Ալեքսանդրիա՝ Փ. Բէրրի, Իսթանբուլ՝ Սիւրաթի, Բիսա կղզին՝ Ճ. Սիլերպիլի, Մալմա՝ Ե. Սիլեր, Պարսիկ՝ Երկա Վալայց ։

Հիշեալ սպեղանին տուփերը զանազան մեծութեամբ են և կը վաճառուին 9, 22, 55, 88, 176 և 264 գրամներ իւրաքանչիւրը, և ամեն մէկուն մէջ հայեքին լեզուաւ ծանուցաբեր մը կայ, որ այս սպեղանին գործածութեան վրայօք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ ։

Խմբակի-տէր լրագրոյս, Դիւսիս Գ. Պալապալեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՆԿԱՅԻՆՈՅ ԱՐԱՐԱՆԵԱՆ